

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

За наукові кадри

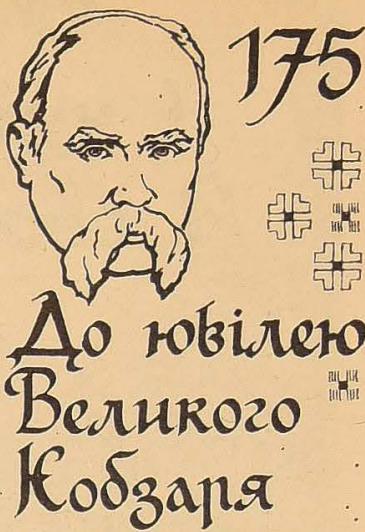
ОРГАН ПАРТКОМУ, РЕКТОРАТУ, ПРОФКОМІВ ТА КОМІТЕТУ ЛКСМУ ОДЕСЬКОГО ОРДЕНА
ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Видається з 1933 р.

№ 9 (1742).

10 БЕРЕЗНЯ 1989 РОКУ.

Ціна 2 коп.

До ювілею
Великого
Кобзаря

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Тарас ШЕВЧЕНКО

готуємось до виборів

Валентина Володимирівна САМОЙЛЕНКО

Представляємо кандидата в народні депутати СРСР по Одеському—Ленінському територіальному виборчому округу № 497.

В. В. Самойленко народилась в 1944 році в м. Одесі в робітничій сім'ї. Росіянка, член КПРС.

Після закінчення школи в 1961 році за комсомольською путівкою працювала в культспортторзі. Була обрана секретарем комсомольської організації.

З 1966 по 1968 рр. — старший бухгалтер Ленінського відділення Держбанку.

В 1970 році закінчила Одеський інститут народного господарства. З 1968 року працює на Одеському авто-складальному заводі на посадах: економіст цеху, відділу, начальник планового відділу. Обиралась комсоргом та заступником секретаря парторганізації цеху, членом партбюро заводоуправління. Нині організатор економічного навчання на заводі.

ПРОГРАМА

В. В. САМОЙЛЕНКО.

1. Зміцнення миру і економічної могутності нашої держави.
2. Захист моральних і ма-

теріальних прав жінок-матерів. Скорочення для них робочого дня на 1—2 години з оплатою по середньому заробітку за 1 годину, з метою зміцнення здоров'я жінок і виховання підростаючого покоління.

3. Нормальне забезпечення молоді, інвалідів, людей старшого покоління з урахуванням цін і реальних умов життя. Розширення випуску товарів народного споживання.

Ось що сказала кореспондентам сама Валентина Володимирівна про свою програму і можливу майбутню діяльність як депутата:

— Моя програма скромна. Нічого в ній не міняю і сьогодні. Не обіцяю нічого виняткового.

Оцінку діяльності депутата вважаю максимум вирішених питань.

Вважаю, на якій би вершині, на якому б високому посту він не був, депутат повинен залишатися людиною.

власна думка

Валентину Володимирівну Самойленко мені довелося почути вперше на окружних виборчих зборах, де змагались між собою три претенденти на мандат кандидата — І. П. Зелінський, В. В. Самойленко і К. К. Соколова, організатор позакласної роботи СШ № 30.

Програма, яку більш детально виклала Валентина Володимирівна, містила відомі положення про соціальний стан жінки-трудівниці. Говорила неформально, вболіваючи за долю радянських жінок, і це подобалося аудиторії.

Однак, при всіх симпатіях до В. В. Самойленко, мені здало-

ся, що в гострих економічних питаннях вона відчувала себе не зовсім впевнено, її відповідям бракувало глибини у трактуванні окремих економічних проблем. Так, на питання із залу стосовно можливого підвищення цін Валентина Володимирівна відповіла: «Можливе підвищення цін болісно не позначиться на становищі трудящих».

Голоси, які віддадуть на наступних виборах трудящі нашого міста за кандидатів у народні депутати, визначають, яка із програм була найбільш реальною.

М. ЩЕРБАНЬ.

Яким досвідом обмінюватися?

(Огляд факультетських стіннівок).

В минулому семестрі під рубрикою «Газета в газеті» «ЗНК» опублікувала добірку матеріалів, підготовлених редакцією стінної газети істфаку «Історик». В післямові «Чекаємо відгуків» студенти писали: «Ризикнувши вийти в багатотиражці, редколегія «Історика» мала на меті не стільки привертнути увагу читачів, скільки сподівалася на відгуки стінної преси інших факультетів у напрямку обміну досвідом і координації роботи.

Гадаємо, що сьогодні є всі умови, що дозволяють зробити стіннівки не менш цікави-

ми, аніж деякі друковані видання».

Поки що відгуки не надходили. Очевидно, на інших факультетах не вірять в можливість стінної преси. Та й яким досвідом можна обмінюватися, якщо на більшості факультетів газети виходять від свята до свята.

Редакція «ЗНК» провела огляд стіннівок на факультетах. Результати огляду свідчать про те, що стінна преса факультетів переживає кризу. 1 лютого.

Фізфак. Стіннівки на стенді немає.

(Закінчення на 4-й стор).

ВЖЕ СЬОГОДНІ відчувається, що Ігоря Петровича Зелінського закрутило вихором громадського життя. Спробуйте зайняти кандидата для спокійної бесіди бодай на чверть години: кожну хвилину-дві — телефонний дзвінок.

— Де побував останнім часом? — перепитує Ігор Петрович. — Зустрічався в одній з бібліотек з бібліотечними працівниками міста, мав бесіду з творчим колективом літературного музею. Потім були зустрічі з курсантами морського СПТУ, з виборцями за місцем проживання в клубі профтехосвіти.

У кандидата— гаряча пора

ЕКСПРЕС-ІНТЕРВ'Ю

Які зустрічі найбільш запам'яталися? Гадаю, зі студентами міста в Палаці студентів, з жителями селища Теплодар, з трудовим колективом Одеського поштамту.

— Як відомо, ваша передвиборна кампанія була тимчасово перервана поїздкою до Москви. З чим була пов'язана ця поїздка?

— 6 березня в Держкомпророді відбулося засідання комісії експертів з питання розміщення і будівництва Березівського хімзаводу. Голова комісії — академік Б. М. Ласкорін. Від Одеси були запрошені професори Г. О. Горчакова, М. М. Надворний, Ю. І. Таубман, А. О. Цикало і я. Заключення комісії було одностайним і категоричним: з економічної, технічної і екологічної точок зору будівництво заводу неможливе. Тепер будемо чекати остаточного рішення Ради Міністрів СРСР.

— Ігорю Петровичу, повертаючись до ваших зустрічей з молоддю, що привертає увагу в їх питаннях!

— Перш за все прагнення бути у вирії суспільного життя, а не на обочині перебудови. Мені подобалося, що молоді не обмежувалися питаннями свого дозвілля — куди подітися, що робити у вільний час тощо. Серйозно ставиться молодь до суспільних і економічних - політичних проблем. Їх цікавила моя особиста думка з приводу кризи, яку переживає нині комсомол, ставлення до неформалів, кооперативного руху, нинішнього стану вищої школи тощо.

У молоді це немає соціальних стереотипів, цим цікава їх реакція на нашу дійсність. Не могу, однак, не відзначити, що серед численних оригінальних питань чимало й таких, які свідчать про нерозуміння корінних проблем перебудови. Але це докір в першу чергу нам, вузівським викладачам. Є над чим працювати.

— Мабуть, зараз у вас гаряча пора!

— А ви як гадаєте?

Інтерв'ю взяв
С. СТЕПАНОВ.

Пісня, яку любив Т. Г. Шевченко.

Т. Г. Шевченко В СІМ'Ї БРАТНІХ ЛІТЕРАТУР

У багатонаціональній сім'ї літератур народів СРСР Тарас Шевченко займає особливе місце. Кожний її представник, знайомлячись з творчістю Кобзаря, духовно збагачується, знаходить у ній вищий світ розуму і людяності, намагається наслідувати українського поета, донести слово Тараса до свого народу.

Т. Г. Шевченко загальною спрямованістю своїх поезій був і залишається найближчим російському та білоруському народам.

Доля звела Кобзаря з відомими прогресивними російськими діячами, письменниками. Загальновідомий факт викупу Шевченка з кріпацтва в 1838 році. Російські діячі культури К. Брюллов, О. Венеціанов, В. Жуковський, В. Григорович та інші взяли на себе нелегку місію визволення з неволі талановитого юнака. Великий Брюллов, людина талановита і добра, став близьким другом Шевченка. Все життя з вдячністю згадуватиме поет про участь російського художника в його долі.

Постійну підтримку і увагу мав Т. Г. Шевченко з боку російських революційних демократів. Так, перша книга поезій «Кобзар» викликала захоплення не лише на Україні, а стала значною подією для

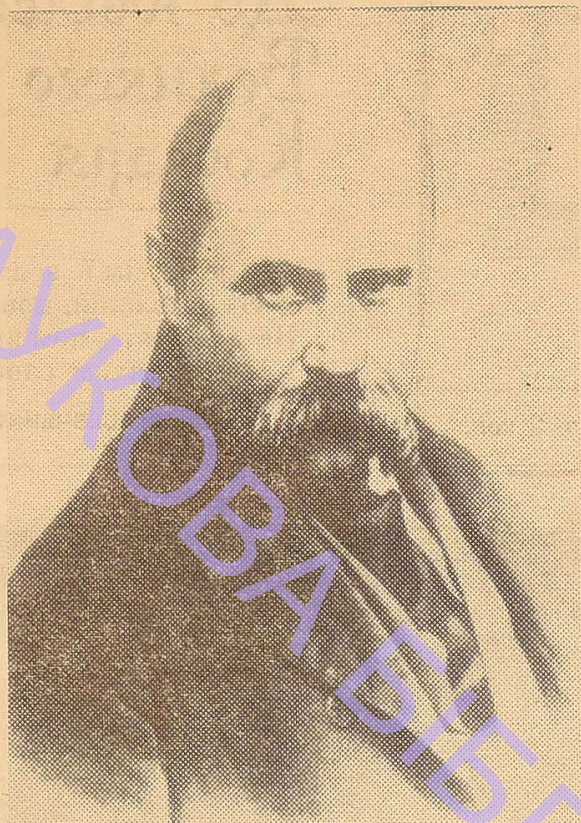
російського читача. Цьому сприяли опубліковані відгуки та рецензії революціонерів-демократів в «Отечественных записках», «Современнике», «Литературной газете». Так само схвально були оцінені й наступні публікації творів Шевченка. Особливою ж увагою оточили російські письменники Шевченка після його повернення з заслання.

Твори Шевченка в перекладі російською мовою ще за життя поета все частіше з'являються в друку, популяризується в народі.

Згодом величезну роботу по ознайомленню з творчістю Шевченка проводив Максим Горький, який добре знав і любив поезію Кобзаря, популяризував її серед селян під час своїх подорожей по Русі. Горький вважав творчість Шевченка явищем загальноросійського і світового значення, а самого поета — народним співцем. Він писав: «Шевченко, Пушкін, Міцкевич — люди, які уособлюють дух народу з найбільшою красою, силою і повнотою».

Багато сил доклав М. Горький, аби видати твори Шевченка в перекладі російською мовою. Ще до Жовтня був підготовлений до друку двотомник творів Шевченка (позначення на 2-й стор).

«Учитесь, читайте, І чужому навчаєтесь, Й свого не цурайтесь...»

Тарас ШЕВЧЕНКО

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідний місяць на ту пору
Із хмарі де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Га ясен раз у раз скрипів.

Т. Г. Шевченко В СІМ'І БРАТНІХ ЛІТЕРАТУР

(Закінчення.)

Початок на 1-й стор.)

реклад Білоусова), хоч вийшов лише один том, другий був заборонений царською цензурою.

Пісня Кобзаря була особливо близька білорусам. Твори Шевченка дістали в Білорусії широке розповсюдження як народні — в усній формі, в народному перекладі. Це дало можливість ознайомлення з ними задовго до появи перших перекладів. Янка Купала, великий білоруський поет, писав: «Так не з книг, а через народ ще в дитинстві ми пізнавали творчість Тараса Шевченка». Багато творів Шевченка стали в Білорусії народними піснями («Од села до села...» — уривок з «Гайдамаків», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Упилася ж я...», «Заповіт», «Ой одна я, одна», інші). Цікаво й те, що поезія Шевченка значно впливала не лише на розвиток білоруської культури, але й на білоруський фольклор.

В другій половині XIX ст. братній народ знайомиться з друкованим словом Шевченка, а також з творчим шляхом українського поета. Білоруські митці наслідують традиції Кобзаря, вчать у нього непримиренності до гнобителів.

Широко відзначалося в Білорусії 100-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка. Незважаючи на заборону царського уряду святкувати ювілей, білоруси збиралися на нелегальні вечори, присвячені українському поету. Відомий білоруський письменник Змитрок Бядуля згадує, що на одному з таких вечорів була заслухана доповідь про життя і творчість Шевченка, а потім виконаний «Заповіт»: «Пісня піднімала нас на вогненній хвилі. Ми виконували її як гімн».

Шевченкова могутня постать знайшла ще до революції широкі прихильників і любов серед інших народів. Прикметним, зокрема, є ставлення до нашого Кобзаря великого поета Грузії Акакія Церетелі. Навчаючись у Петербурзі, молодий грузинський поет захопився творчістю Шевченка, а згодом відбулася його зустріч з Тарасом Григоровичем на квартирі Костомарова. Хво-

рий, знесилений Шевченко щойно повернувся з заслання. Він настільки змінився зовні, що друзі не пізнавали його. А. Церетелі згадував, що першим його враженням від зустрічі було збентеження. Надто не відповідав бунтарський дух поезії Кобзаря зовнішності поета. Але коли Шевченко заговорив про Україну, свій народ, Церетелі не впізнав ще недавно кволої і слабкої людини! Грузинський поет писав: «Правду кажучи, я вперше зрозумів з його слів, як треба любити батьківщину і свій народ». Зустріч тривала до трьох годин ночі, а розсталися Шевченко і Церетелі друзями.

Любов до Шевченка Церетелі зберігав усе життя. Коли Грузія нелегально святкувала 100-річчя з дня народження, сивочолий А. Церетелі демонстративно, на очах поліції, став на коліна перед портретом Шевченка, знову засвідчивши свою любов до Кобзаря.

Слово Шевченка знайшло шлях до широкого читача у «сім'ї вольній, новій». Багатогранність любові до українського генія виявилася як в глибокій обізнаності народів нашої країни з творчістю поета через численні переклади, так і в науковому опрацюванні спадщини Кобзаря. Окремою сторінкою її є вшанування пам'яті Шевченка братніми народами.

Значним кроком в ознайомленні інонаціонального читача з творчістю Шевченка став ювілей поета, що відзначався 1939 року в усіх союзних республіках. Саме до 125-річчя з дня народження Шевченка був перекладений мовами народів СРСР і вийшов друком «Кобзар», а ювілейні свята зблизили наші народи на духовній ниві.

Широко відзначається і нинішній ювілей Шевченка, бо невмируща пісня поета долас національні межі, єднає народи в одне ціле.

Н. ПАШКОВСЬКА,
кандидат
філологічних наук,
доцент кафедри
радянської
літератури
і літератури
народів СРСР.

Кожен письменник протягом свого життя створює особистий естетичний і художній світ, відкриває читачам, в залежності від обдарування, чи то новий острівець, чи цілий архіпелаг, а то й материк в неспокоїному мистецькому морі. А є митці, чий талант не можна

своєю нелегкою творчою працею.

Скуті жорсткими рамками програми і переліком обов'язкових творів для вивчення, вони поставлені в неоднозначні умови. І тут важливе вміння виділити головні моменти, вловити закономірності творчості. Якщо це вда-

Як живий з живими...

обмірять звичайними мірками. І їхня творча спадщина стає неосяжним всесвітом.

Ще в школі ми знайомились із всесвітом Т. Г. Шевченка. І на все життя западають у наше серця рядки геніальних поезій великого Кобзаря. Безсмертний «Заповіт», широкі епічні полотна «Гайдамаків» і «Кавказу», п'єса «Назар Стодоля», російські повісті та й багато інших творів поета впливають на формування нашого світогляду, на наш естетичний розвиток.

Велике значення відіграють професійні знання і особистість вчителя-філолога. Чи зуміє він передати учням пафос поета-громадянина, красу поета-лірика, вправність Шевченка-прозаїка? Чи зуміє відійти від звичних і не завжди оригінальних трактувань підручника, несучи щось своє, розкриваючи світ Кобзаря? Питання важливі. І відповідати на них вчителям-словесникам

ється, то до школярів приходять живий Тарас, який живе у своєму всесвіті цікавим і трагічним життям, надихаючи нас своїм неспокоєм і своєю глибокою мудрістю. І ми відчуваємо, що до нас говорить геніальний поет, ведучи нас у світ справжньої поезії. Незважаючи ні на що, адже, як сказав М. І. Костомаров, «... поезія не устрашить ніякого губительного испарения, если только она истинная поэзия; и не погасит ее свечка никакая историческая или нравственная углекислота, ибо этот светоч горит нетленным огнем — огнем Прометея...».

Важко охопити неосяжне. І ми за все своє життя лише прочиняємо двері у прекрасний всесвіт Великого Кобзаря.

І. ЦАВІЄНКО,
студент 5-го курсу
філологічного
факультету.

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?..
Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!

Виростав вас, доглядав вас, —
Де ж мені вас діти?
В Україну ідіть, діти!
В нашу Україну,
Попідтинню, сиротами,
А я — тут загину.
Там знайдете щире серце
І слово ласкаве,
Там знайдете щирю правду,
А ще, може, й славу...

ВІЧНІ ТЕМИ КОБЗАРЯ

Світове значення Т. Г. Шевченка залежить від своєрідності його життєвої долі і його поетичної організації. Про це в 1914 році у славнозвісній «Присвяті Тарасу Шевченкові» І. Я. Франко сказав: «Він був сином мужика, і став володарем в царстві духа. Він був кріпаком, і став велетнем у царстві людської культури».

Утвердження людяності становить основний зміст, сутність, душу художнього світу Кобзаря. Творчість його несла нове поняття про людину, про людську гідність, вона звеличувала красу душі народу, красу людського подвигу і горіння. Будучи поетом істинно народним, Шевченко відображав думки й почуття рідної йому селянської покріпаченої маси, в якій тліла іскра боротьби проти соціальної несправедливості.

«Вічні теми» — це ті визначні художні теми, які виникли за певних історичних обставин, мають велике загальнолюдське значення, продовжують зберігати пізнавальну, виховну і естетичну силу», свідчить словник літературознавчих термінів.

До «вічних» тем відноситься тема материнства, яка звучить у поемах Шевченка «Неофіти», «Марія» та в поезії «Сон» («На панщині пшеницю жала»).

Неофіти — борці за народне щастя, революціонери. Вони проповідують «нову правду», «слово правди понесли по всій невольничій землі». В поемі поет дав новий образ матері, показав пробудження її революційної свідомості. Він є дальшим розвитком цілої галереї образів матерів, створених у поемах «Катерина», «Наймичка», «Слепая». В об-

разі Алкідової матері відбилися розповіді про дружин декабристів, які чув Шевченко в Нижньому Новгороді незадовго до написання поеми.

З темою материнства тісно зв'язана й «вічна» тема вільної праці, взагалі людської свободи, духовного розкріпачення («Сон», «Ісаїя, Глава 35», «Світе ясний»).

В поезії «Сон» картина сну подається як протиставлення першій картині — кріпацькій дійсності. Мати задрімала, і їй сняться те вільне життя, та вільна праця, про яку тільки мріють кріпаки. Але, навіть побачивши таке життя вві сні, «усміхнулася небога». На жаль, це лиш сон. Лише вві сні кріпаке може бути щасливий.

Після останнього рядка «Ще копу дожинать пішла» в авто-

графі, записаному в щоденнику, було ще два рядки:

Остатню, може, бог pomoже,
То й сон твій справдиться.

Ці рядки дописано олівцем чужою рукою до тексту «Більшої книжки». Дослідник Юрій Івакін вважає, що «вилучення цих двох рядків в наступних редакціях твору істотно посилило його суспільне значення...». Ці рядки, на нашу думку, якраз посилюють мотив Шевченкової революційної віри. Його «бог pomoже» означає: це переможуть правда, справедливість, і це буде «останній копа», жата на пана.

У вірші «Ісаїя, Глава 35» письменник славить труд народу на ниві «неполітій». Під цю нивою поет розумів рідну землю і всю країну, розтопану царизмом та кріпацтвом. Він бажає, щоб вона, оновлена, розпустила свої молоді парості. У цей розквіт у майбутньому він вірить, як у неминучий прийдешній день, у майбутнє, яке тоді настане, коли «святая на землю правда прилетить». Для революціонера-демократа Т. Г. Шевченка шляхи революції — вольній, широкій, святій, новий лад — «святая правда». Майбутнє суспільство як суспільство, засноване на засадах любові, тієї, що єднає найближчих людей — матір і сина, зображено у вірші «І Архімед, і Галілей». Шевченко малює майбутнє у вигляді сім'ї (сина, матері). Він підносить ідею єднання всіх народів в одну сім'ю, об'єднану на засадах братерства. Саме в такому змалюванні людської єдності ми й бачимо вічний загальнолюдський зміст Кобзарєвої творчості.

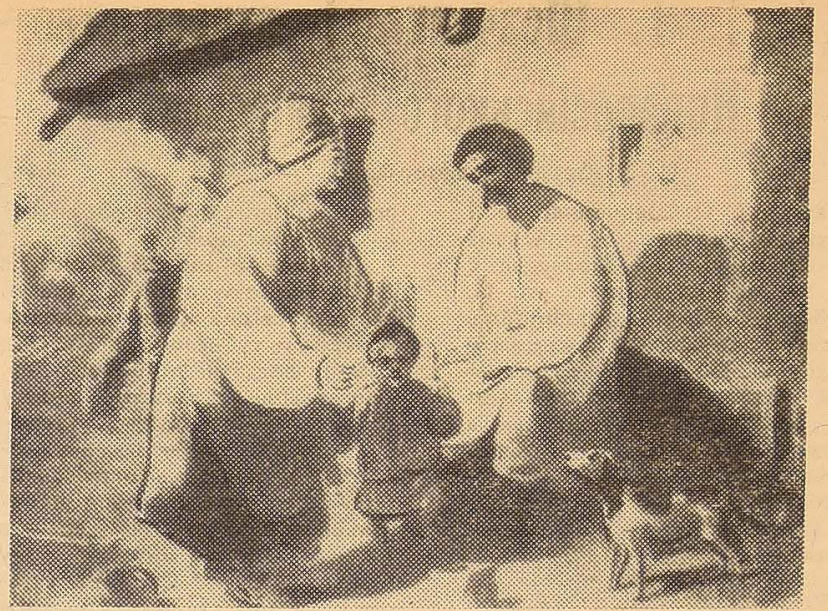
Г. ГОЗУН,
студентка IV курсу філфаку,
українське відділення.

Мне все єдино, жить я буду
На Україні или нет.
Помянут или позабудут
Меня в заснеженній стране,
В чужбині — безразлично мне.
В неволе вырос меж чужими,
И, не оплаканный своими,
В неволе, плачущий, умру,
И все с собою заберу,
Мой малый след и тот остынет
На нашей славной Україні,
На нашей — не своей земле.

Уже отец не скажет сыну:
«Помянем земляка, молись,
Молись, сынок, за Україну
Его на муки обрекли».
Он будет или же не будет
Тот сын молиться, что мне в нем...
Мне только знать не все равно,
Что Україну злые люди
Во сне разденут и огнем
В лицо, лукавщи, разбудят...
Ох, далеко не все равно.

Перевод с українського
Беллы ВЕРНИКОВОЙ.

Т. Г. Шевченко. Селянська родина.

Перлина українського національного живопису

Відразу після приїзду на Україну в травні 1843 року Шевченко написав олією дві жанрові картини — «Селянська родина» та «На пасіці», в яких відтворено народний селянський побут. Твори ці є переконливим свідченням того, що в своїй малярській творчості, як і в творчості поетичній, він на цей час уже сформувався як художник-реаліст. Характер названих творів суто реалістичний як за темою й сюжетом, так і за манерою виконання. Саме ці твори і передусім «Селянську родину» слід вважати першими зразками реалістичного жанрового живопису в українському образотворчому мистецтві.

Змістом картини «Селянська родина» є відтворення побутових буднів селянської сім'ї. Обравши об'єктом зображення звичайну родинну сценку (селянське подружжя милується першими кроками своєї дитини), художник зумів сповнити її глибокою поезією, не вдаючись до засобів романтичної піднесеності образів, як то мало місце ще в картині «Катерина». Навпаки, увага глядача акцентується на суто побутових, немовби навмисне «примієнних» деталях, які свідчать до того ж і про бідність селянської родини (убога хатина під солом'яною крівлею з маленьким підсліпуватим віконечком та дерев'яною призьбою, корито, розбитий горщик, саморобний іграшковий візок на тісному подвір'ї тощо). І все ж художник створив загалом привабливу картину мирного, сповненого своїх принад і чарівності родинного селянського життя.

Як одноставно відзначають дослідники, «Селянська родина» сприймається як ідилічна жанрова сцена. Однак це ідилічна своєрідна, вона містить в собі глибокий соціальний підтекст. Зображена художником сцена співзвучна з тим ідеалом невибагливого щастя людини, про який могли лише мріяти селяни-кріпаки в умовах несправедливого суспільного ладу. Виношував цей ідеал у своєму серці й сам Шевченко. Адже навіть на схилі літ, після повернення з заслання, він не залишав надії на те, що врешті-решт йому пощастить одружитися, придбати власну садибу на березі Дніпра і зажити мирним трудовим життям селянина. Ідилію як художній прийом Шевченко не раз застосовував і в своїй поетичній творчості, про що свідчить хоч би такий його поетичний шедевр, як вірш «Вечір» («Садок вишневий коло хати»).

Своєю «Селянською родиною» Шевченко зробив значний крок вперед на шляху переборення традицій академізму і не лише в плані ідейно-тематичному, але й з точки зору композиційного та живописного вирішення жанрового полотна. Невелика глибина (тлом служить хатня стіна, яка майже повністю закриває обрій), і розміщення центральних постатей на передньому плані майже по замкненій лінії кола — це ще данина академічній традиції. В той же час художник рішуче відмовився від такого важливого для академічного мистецтва принципу, як принцип симетричності композиції. Другий план в «Селянській родині» з по-

статями дідуся на призьбі, ворітьми та клаптиком неба в лівому верхньому кутку полотна побудовано так, що він ніби «прориває» композицію зліва, вносячи в неї елемент асиметрії, від чого зображена сцена набуває більшої життєвої достовірності.

Реалістичний в своїй основі колорит картини. На відміну від «Катерини» з її вишуканими яскравими локальними кольорами, моделюючими центральну постать, колорит «Селянської родини» будується вже на основі досить продуманих тонових відношень. Рожевий, червоний, коричневий та зелений кольори, що домінують в картині, не лише добре гармонують між собою, створюючи приймну для ока дещо приглушену кольорову гаму, а й подані в певних градаціях, у відповідності з характером освітлення. Освітлені місця в картині плавно переходять у тіні й напівтіні, чітко виявляючи форму і органічно поєднуючи перший і другий плани.

Виразна демократична спрямованість і висока художня майстерність дають підстави віднести картину «Селянська родина» до найкращих надбань вітчизняного жанрового живопису. В ній Шевченко мовою реалістичного мистецтва на повний голос заявив про рідну землю, про її знедолених людей — селян-кріпаків, обстоюючи їх право на гідне вільної людини життя.

А. ЖАБОРЮК,
доцент кафедри теорії і методики літератури.

Шевченкове слово в буремні роки

Зі всіх людських почуттів Тарас Шевченко вважав найбільшим любов до рідної землі, до Вітчизни, до народу. Виключно великою була потреба у людей в шевченковому слові у роки Великої Вітчизняної війни. Стотисячним тиражем на початку 1924 року в Уфі вийшов з друку «Кобзар» (Вибрані твори) — редактори-упорядники М. Рильський і Н. Рибак. Двадцятитисячним тиражем вийшла збірка поезій Шевченка в перекладі на російську мову під загальною редакцією М. Рильського і М. Ушакова. В 1942—1943 роках масовим тиражем виходять «Вибрані твори» поета у видавництві «Детгиз» українською мовою, російською мовою «Стихи, поэмы» в тому ж видавництві, а згодом збірка поезій Шевченка «Стихи». В 1943 році, за упорядкуванням Ю. Кобилецького в Москві тиражем 20 тисяч примірників виходить шевченків «Кобзар» (Вибрані поезії). Таким же тиражем вже в Києві в 1944 році виходить за редакцією П. Тичини «Кобзар» (Вибрані поезії). Військвідом НКО СРСР 15-тисячним тиражем під редакцією Ю. Костюка публікує збірку поезій Т. Шевченка «Сини мої...»

Однак, це не могло задовольнити потреби бажаючих дістати збірку поезій Кобзаря і тому Політвідділ Першого Українського фронту організує своє, фронтове видання творів Шевченка. Взагалі на час війни українською і російською мовами було здійснено чотир-

надцять видань творів Шевченка тиражем 365 тисяч примірників. На раді цих видань стояло гасло, що на той час означало наші найсокровеніші бажання: «Смерть німецьким окупантам!».

Тоді, в час війни, Павло Тичина у статті «Гнів Тараса» визначав, якою стороною своєї творчості Тарас Шевченко найбільше знаходив переклик з почуттями радянських воїнів: «Ми сьогодні українського генія зустрічаємо не як лірика тільки і повістярка, не як художника і філософа, — перш за все як борця за свободу, як патріота, що глибоко ненавидів ворогів, як гнівного викривателя неситих. Ми особливо наголошуємо сьогодні на почутті гніву, бо гнів Шевченка особливо цінний для нас зараз у боротьбі з бандитами — людодержерами, з розбійниками — руйнівниками культури, з усіх гасел Шевченка, з усіх лозунгів, його закликів ми обираємо один найголовніший закликає, бойовий клич його бойової поезії — «Нехай ворог гине!».

На полосах фронтових газет друкувались шапки з шевченківських рядків. Пристрасні заклики: «Кари катам, кари!», «Нехай ворог гине!», «Не втечете і не сховастесь! Всюди вас знайде правда-мста!», «І вражою злою кров'ю волю окропите!» не втратили своєї гостроти і були співзвучними почуттям і заповітним бажанням мільйонних захисників Радянської Вітчизни.

(Закінчення на 4-й стор.)

На початку 1919 року з більшою силою та розмахом розгорнулись бойові дії створених в тилу партизанських загонів. Розпочав свій славозвісний триумфальний похід за звільнення України Український фронт, що існував з 4 січня по 4 червня 1919 р. Це були бойові дії українських радянських військ і партизансько-повстанських формувань з метою визволення України і Криму від військ Директорії, білогвардійців та інтервентів Антанти. В цих боях відзначилося багато і новостворених частин Червоної Армії. В реляціях з Півдня України, наприклад, часто згадувався полк, на документах якого містилася повна назва: Український піхотний соціалістичний полк імені Тараса Григоровича Шевченка.

Полк був сформований повстанцями — робітниками та селянами — в Полтаві, після її визволення, що сталося 19 січня 1919 р. Тому його називали інколи ще й Полтавським. Коли під час цього походу Укрфронту Радянська влада амністувала своїх вчорашніх противників, до полку свідомо й добровільно вступило чимало лівих есерів, анархістів, колишніх солдат гетьманської та петлюрівської армії тощо.

У березні 1919 року полк бере участь в боях на Півдні України, у звільненні Херсона,

З ІМ'ЯМ ТАРАСА

Миколаєва та інших міст і сіл. Командуючий Харківською групою військ А. Скачко направив до Миколаєва «два стійких і надійних своїх полки»: 15-й і імені Т. Г. Шевченка для «каталізації» поведінки військ комбрига Григор'єва, які частенько допускали незаконні акції.

Після поповнення в районі Берислава—Херсона полк ім. Шевченка увійшов до складу Кримської групи військ під командуванням П. Дибенка. Але в кінці березня зенацька змінилися обставини наступу на Одесу, тому була створена особлива Одеська група військ. Для надання стрімкості наступу полк ім. Т. Г. Шевченка було направлено в цей район. 3-го квітня полк починає виконання бойового завдання на Одеському напрямі. Поруч з ним воювали Вознесенський та новосформований в Катеринославі полк. І хоча шевченківцям не судилося пройтись вулицями визволеної 6 квітня Одеси, доля їх участі в цій надзвичайно важливій стратегічній операції безперечна.

У складі бригади полк ім. Т. Г. Шевченка бере участь у розгромі Запорізького корпусу петлюрівців та відкидає його за Дністер. При визволенні

12 квітня станції Роздільної біля полку відбили три бронепоезди, інше військово-спорядження.

В травні полк, як і більшість військ 3-ї Української радянської армії, до складу якої він входив, бере активну участь у бойових операціях і розгромі антирадянського есерово-петлюрівського заклоту, який зчинили окремі частини 6-ї Української радянської дивізії (начдив М. О. Григор'єв — колишній петлюрівський отаман). Війська полку здійснюють бойові операції в напрямку станції Помошна — Єлисаветград — Новомиргород. Особистий склад полку в цій боротьбі з контрреволюцією украв себе невмиручою славою. Полк залишався в цьому районі військових дій протягом довгого часу.

Ім'я Т. Г. Шевченка на прапорі полку продовжувало надихати — і це було символічно — його бійців і командирів на звершення нових подвигів в завершальній боротьбі з контрреволюцією, ворогами робітничо-селянської влади Рад на Україні.

І. КАЛМАКАН,
доцент кафедри історії СРСР.

ПОШТОВА ШЕВЧЕНКІАНА

Перша поштова мініатюра з портретом Т. Г. Шевченка була випущена в 1923 р. Тоді на Україні в поштовий обіг увійшли марки благодійної серії «Допомога голодаючим». З нагоди 125-річчя з дня народження великого сина України була випущена серія з трьох знаків поштової оплати. Перша марна відворю-

вала автопортрет художника, написаний в 1840—41 роках, на другій зображено його портрет роботи І. Ю. Рєпіна, на третій — фрагмент пам'ятника поетові, спорудженого в Харкові в 1935 році.

Серед поштових знаків, випущених до 300-річчя возз'єднання України з Росією були й марки із зображенням поета. Кобзареві була присвячена одна із марок серії «Письменники нашої Батьківщини». 150-річчя з дня народження Тараса Григорови-

ча Шевченка пошта СРСР відзначила серією із семи знаків поштової оплати.

Цього року до ювілею підготовлена і незабаром надійде у продаж одностороння поштова марка з оригінальною маркою, на якій зображена розкрита книга з написом «175 років з дня народження Т. Г. Шевченка». На поштовій листівці зображено фрагмент пам'ятника поетові в Москві з заключними рядками «Заповіту».

І. СИЛЬНИЦЬКИЙ.

Т. Г. Шевченко і студентство Новоросійського університету

[з архівних матеріалів]

Твори Т. Г. Шевченка, як і творчість великих російських революціонерів - демократів М. Г. Чернишевського, М. О. Добролюбова, О. І. Герцена, були важливим джерелом формування ідейно-переконаних борців із самодержавством. Саме цих письменників вважала своїми вчителями «блискауча плеяда революціонерів 70-х років», як називав В. І. Ленін революційних різночинців.

Радянські дослідники, в тому числі професор нашого університету З. В. Першина, вивчаючи життя і діяльність відомих революціонерів - народників І. М. Ковальського, Ф. В. Волховського та їх соратників, що навчалися в університеті або були з ним тісно зв'язані, дійшли висновку про величезний вплив на їх становлення творчості М. Г. Чернишевського і Т. Г. Шевченка. Про це яскраво свідчать розроблені З. В. Першиною рукописні матеріали, вилучені під час арешту у 1874 році І. М. Ковальського, який у 1869 році вступив до університету. Це статті й реферати, написані особисто І. М. Ковальським, матеріали студентського рукописного журналу. Особливо цікавими, в даному випадку, є два реферати, написані І. М. Ковальським в 1873 році в Одесі: «Гайдамаччина» і «Причини, що викликали гайдамаччину». В них він, спираючись на шевченківське розуміння цього народного руху, викривав дворянські і ліберальні трактовки гайдамаччини з революційно-демократичних позицій. Т. Г. Шевченко, писав він, «вірно розумів картину життя в Малоросії під час гайдамаччини». І. М. Ковальський особливо підкреслював ідею єдності «малоросійської голоти і великоросійської голоти», що не обмежуються ні національними, ні територіальними кордонами.

Величезний революціоніруючий вплив на демократичну молодь творів великого Кобзаря викликав серйозне занепокоєння царської адміністрації. В одному із своїх звітів уряду за 1879 рік тимчасовий одеський генерал-губернатор, аналізуючи причини піднесення революційного руху на півдні країни, зазначав: «Постійне коментування на тисячу ладів Шевченка, його «дум» сприяє

поширенню серед молоді соціалістичних ідей».

Документи, що зберігаються в Державному архіві Одеської області, свідчать, що висновок генерал-губернатора мав під собою достатні підстави. Так, одержавши відомості, що у гуртожитку студентів Новоросійського університету, відомому під назвою «Коганівської установи», поширюється нелегальна література, жандарми в ніч з 8 на 9 червня 1879 року провели обшук. Слідство встановило, що студенти університету Павло Владиченко і Лука Чижиков, учасники народницького руху (пізніше відомі в Одесі громадські діячі і літератори), переховували в гуртожитку понад 300 нелегальних книжок, серед яких були «й вірші Шевченка закордонного видання». Книжки ці «ходили по руках в багатьох кімнатах» і на час обшуку їх лишилося тільки вісім. Тому не випадково, що поліція неодноразово вилучала в учасників демократичного студентського руху твори Т. Г. Шевченка. У тому ж 1879 році заборонені вірші Кобзаря були знайдені у студентів університету Татарова і Загайкевича, які брали участь у революційній пропаганді серед трудящих. У лютому 1880 року женецьке видання «Кобзаря» Т. Г. Шевченка жандарми знайшли в студента С. Романенка, який керував студентськими виступами, спрямованими проти запровадження реакційних «Правил», що віддавали вузи під нагляд поліції.

Твори Т. Г. Шевченка продовжували залишатися серед найбільш улюблених книжок демократичного студентства і в наступні десятиліття. І коли у березні 1914 року царський уряд заборонив вшанування пам'яті великого українського поета - революціонера, прогресивно настроєні студенти університету разом з робітниками Одеси провели страйк протесту. Більшовицька «Правда» в статті, присвяченій 100-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка, відзначала, що його життя і діяльність дають йому «право на вічну славу і добру пам'ять нащадків, за благо й щастя яких він борюється».

А. БАЧИНСЬКИЙ,
доцент кафедри історії УРСР, історіографії та джерелознавства.

[Закінчення.

Початок на 1-й стор.]

Хімфак. На стенді — новорічний випуск газети «Советский химик». Оформлення і зміст цілком відповідає святку, яке на хімфаці тривало понад місяць. Окрім жартів і жартівливих заміток є досить серйозне інтерв'ю з деканом хімфаку Володимиром Івановичем Нікітіним. Ось декілька питань з цього інтерв'ю:

— Які труднощі і успіхи приніс вам, як декану, минулий рік?

— Важко йде перебудова всіх форм діяльності факультету. Важко подолати стереотипи в свідомості, що формувалися роками.

— Що нового чекає на вас в новому році?

— В новому році дуже не хочеться ставити підпис під рапортами на виключення студентів, хочеться бачити факультет оновленим, щоб нарешті влаштуватися побут студентів у гуртожитку.

словити свою точку зору стосовно складних проблем молодіжного життя, чи у багатьох є своя позиція? Судячи з нечастих звертань студентів до своєї багатотиражки і з факультетських стіннівок чи відсутності їх, це питання риторичне. Правда, студенти ще з шкільних років звикли до формалізму в громадському житті — все для галочки, і стіннівка теж.

Але подивіться номери нашої газети із студентськими проблемними матеріалами: № 2 (про конфлікт студентів університету з військовою кафедрою); № 4 (про лекції і екзамен з історії КПРС на істаці); № 7 (про конференцію неформалів у Ленінграді); № 8 (про проблеми заочного навчання в університеті). Поставлені серйозні проблеми, які потребують для їх вирі-

нова про зустріч з американськими студентами на теплоході, і нотатки студентів про підприємицтво в школі. Актуальна і інформативна передрукнована «Аргументов и фактов» стаття про університети США. «Новорічний серпантин» представляє літературну творчість студентів РГФ. Вітаючи учасників художньої самодіяльності з 3-м місцем в конкурсі, газета анонсує: «Подобіці читайте в наступному номері».

Чудова газета «Лінгвіст», але якби вона виходила хоча б один раз на місяць.

Філфак. На філфаці теж вийшла новорічна газета.

В номері вміщені інтерв'ю з головою профспілкового бюро факультету, велике інтерв'ю з Г. А. В'язовським, стаття до 60-річчя В. В. Фашенка, святочне оповідання Антона Павловича Чехова з філологічними мотивами. Розповідається про підготовку і проведення конкурсного концерту і про стан справ у факультетській художній самодіяльності.

Поставлено багато проблем,

Яким досвідом обмінюватися?

— Чи планується у наступному році давно очікуваний ремонт хімфаку?

— З першого січня проектний інститут розпочинає розробку проекту капітального ремонту корпусу хімічного факультету. Так що з'явився хороший шанс.

Як бачимо із відповідей декана, проблем на хімфаці не мало. І відсів, і студентський побут у гуртожитку, і ремонт аудиторного корпусу. Є, очевидно, й інші проблеми.

Але по тому, як інформативно і формально написані дві інші «нежартівливі» замітки в цьому номері — про конференцію молодих вчених і про поїздку 9 студентів до Польщі на літню практику — можна зробити висновок, що редколегія «Советского химика» не прагне порушувати принципово важливі питання факультетського життя.

На мехматі газети теж не було. Правда, тут є стенди з добірками дискусійних матеріалів із центральної і республіканської преси, які знайомлять студентів з ключовими питаннями життя країни. Вирізкам з газет передують короткі анотації. Така робота з пресою, безумовно, потрібна і дуже корисна. Нове мислення багато в чому формується під впливом періодичних видань, дискусій і проблемних статей в пресі.

Але формуванню і прояву громадянської позиції сприяє і своя преса — факультетська стіннівка і університетська багатотиражка.

Чи є у студентів потреба ви-

шення конкретних дій як з боку адміністрації і партійного керівництва університету, так і викладацького колективу і студентства. І гласність в цих питаннях, можливість викласти їх в газеті з подальшим обговоренням в значній мірі сприяє пошуку шляхів для їх розв'язання.

Гуманітарні факультети.

Факультет РГФ — новорічний випуск газети «Лінгвіст». На відміну від інших стіннівок тут обумовлена періодичність. Цей так би мовити двомісячник починається з посилання на попередній номер.

Газета, друкована площа якої велика за обсягом, насичена різноманітними цікавими матеріалами, що дають уявлення про різні аспекти життя факультету.

Редколегія газети провела анкетування студентів з питань викладання різних дисциплін на факультеті. Наводяться результати анкети, що показують, яким саме дисциплінам студенти надають перевагу, які, на їх думку, читаються на незадовільному рівні. «Катастрофічно мало заняття з практичної мови», — відзначають студенти.

Ще одна анкета газети пропонує студентам назвати з 11 перелічених характеристик найбільш і найменш привабливі якості викладача. Високо оцінюють студенти глибоке знання предмета, вміння пояснити матеріал, індивідуальний підхід в процесі навчання, доброзичливість і такт викладача. Найменшу оцінку отримали такі якості, як вміння вести розважальний момент в роботу, зовнішня привабливість викладача, а також вимогливість і систематичність контролю.

Цікаві і розповідь І. Капіто-

що торкаються різних сфер діяльності факультету. І знову ж такі жодного студентського матеріалу. І це на філологічному факультеті, де вчать вмінню висловлювати свої думки і почуття на письмі.

«Комсомольський прожектор» юридичного факультету теж давній. Але зроблена газета студентами і розповідає про студентські справи.

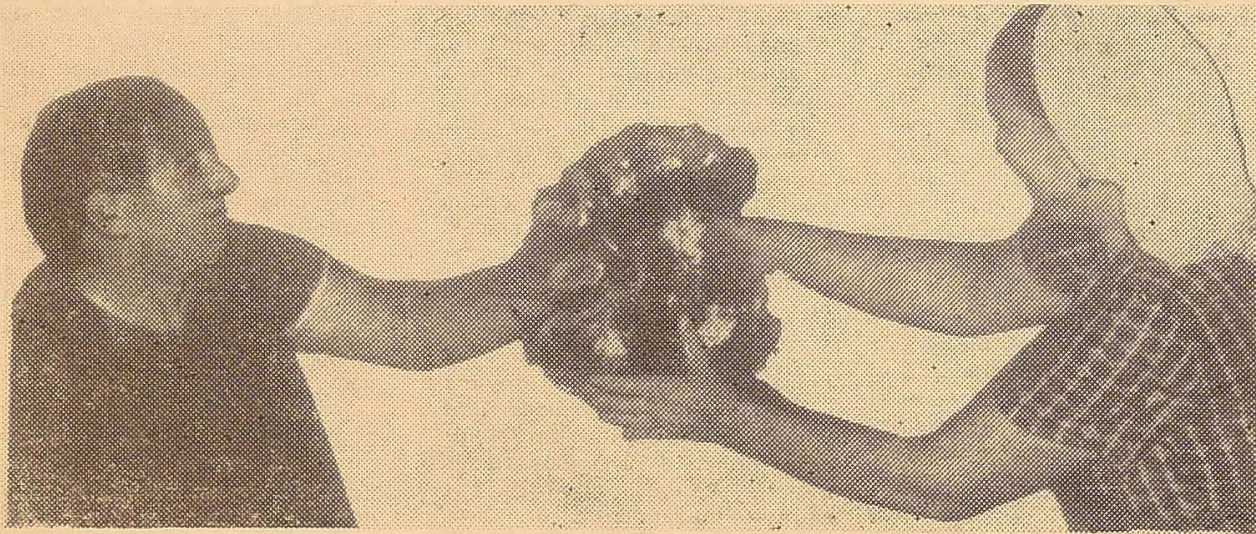
В матеріалі студента 3-го курсу Ганікана (ініціали в газеті не вказані) читаємо: «...Минули часи, коли студенти покірливо виноували всі вказівки, іноді навіть абсурдні. Так, наприклад, більшість розуміли недоцільність деяких заходів на військовій кафедрі. Однак, змінити що-небудь студенти не могли».

Далі розповідається про студентську конференцію, яка розглянула питання навчання студентів на військовій кафедрі. За словами автора, студентів юрфаку, особливо 4-го курсу не взяли активної участі в роботі конференції. Нагадуючи про наступну конференцію студентів з проблем гуртожитків, автор зауважує, що її успіх в значній мірі залежить від того, як буде розвиватися студентське самоврядування.

1 березня.

На філфаці і факультеті РГФ висіли ті ж новорічні газети. Новий номер «Историка» з'явився на стенді в середині лютого. На інших факультетах газет взагалі не було. До 8-го березня готувалися чергові стіннівки. Було б добре, якби вони були зроблені не заради галочки.

В. БІЛОВА.

Шевченкове слово в буремні роки

[Закінчення.

Початок на 3-й стор.]

Поетичне слово Шевченка широко використовувалося в агітаційній літературі періоду війни, зокрема, в листівках, агітках. Великим тиражем було надруковано листівку «Борітеся — поборете!». В ній йшлося про злодіяння окупантів, про намір фашистських

властей переселити на Україну 25 мільйонів колоністів. Тут же попередження — не вірити обіцянкам окупантів, які начебто збиралися наділити «працьовитих» селян землею. У текст листівки вмонтувалися шевченківські рядки: «Встане правда! Встане воля!.. Розкують незабаром заковані люди». «Борись, Україно, — закли-

кала листівка, — за свою долю, за своє щастя, за свою землю, і хай тобі завжди дороговказом — зірницею світять слова великого Тараса Шевченка: «БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!».

Стотисячним тиражем видає ЦК КП(б)У три ілюстровані шевченківські листівки. На малюнку однієї з них фашистські

солдати заганяють радянських людей в товарні вагони, щоб вивезти їх на гітлерівську каторгу. Розпач і біль, страждання і ненависть відбилися на обличчях невільників. Чорним силуетом — фашист з рушницею, а другий замахнувся нагаєм, аби шмигнути чергову жертву. Не витерпів Шевченко цього злодіяння, гнівом палають його очі. А внизу його слова: «Не дайте матері, не дайте в руках у ката пропадать», — і всім знайомий підпис поета. На звороті — звернення до населення тимчасово окупованих земель з закличом бути «стійкими і незламними, люtimi в ненависті і гніві... Де б ви не були, пам'ятайте про свою Батьківщину, всіляко допомагайте її визволенню. Борітеся — поборете! Смерть німецьким загарбникам!»

На початку 1943 року в Москві були надруковані невеличкі книжечки-метелики з творами Шевченка: «Причинна» (318 стор.), «Чернець» (8 стор.), «Сон» (16 стор.). Тираж кожного метелика — 10 тисяч. Все видання було скинуте з літаків на тимчасово окуповані землі України. Деякі навіть

з'явилися в продажі в окупованому Києві. Вихідні дані цих книжечок подані таким чином, щоб не викликали підозри фашистських властей — («Чернець» — Київ, 1942; «Сон» — Київ, 1943). Така форма легалізації цих книжечок-метеликів сприяла їх розповсюдженню. Та коли народний читач брався за перегляд знайомих текстів, він натрапляв на несподіване. Тканина Шевченкового тексту перекожувалась патріотичними творами українських радянських поетів. В поезії Шевченка були заверстані вірші Павла Тичини, Максима Рильського, Миколи Бажана, Леоніда Первомайського, Андрія Малишка.

Так Тарас Шевченко в роки Великої Вітчизняної війни був разом з радянськими бійцями, воював за радянську землю, громив ворога-нападника.
П. МАРКУШЕВСЬКИЙ.

Реданція «ЗНК» висловлює щире подяку кафедрі української літератури (завідуючий — доктор філологічних наук Є. М. Прісовський) і особисто доценту П. Т. Маркушевському за організацію матеріалів в номер, присвячений 175-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка.

ПИШІТЬ НАМ:

270057, Одеса-Центр вул. Петра Великого, 2, держуніверситет, редакція газети «За наукові кадри».

ЗАХОДЬТЕ:

Одеса, вул. Радянської Армії 24, 1-й поверх, кімната, 9.

ДЗВОНІТЬ:

23-84-13

Редактор М. ЩЕРБАНЬ.